

Mildred D. Taylor: Horký vítr nad Mississippi

Metodické instrukce

PŘÍNOS K ROZVOJI OSOBNOSTI ŽÁKA PODLE RVP ZV:

- ❖ poskytuje žákům základní znalosti o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti;
- ❖ učí přijmout druhého jako jedince se stejnými právy, uvědomovat si, že všechny etnické skupiny a všechny kultury jsou rovnocenné a žádná není nadřazena jiné;
- ❖ rozvíjí schopnost poznávat a tolerovat odlišnosti jiných národnostních, etnických, náboženských, sociálních skupin a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin;
- ❖ rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie;
- ❖ učí žáky uvědomovat si možné dopady svých verbálních i neverbálních projevů a připravenosti nést odpovědnost za své jednání;
- ❖ pomáhá uvědomovat si neslučitelnost rasové (náboženské či jiné) intolerance s principy života v demokratické společnosti;
- ❖ vede k angažovanosti při potírání projevů intolerance, xenofobie, diskriminace a rasismu.

KLÍČOVÉ KOMPETENCE:

- ❖ kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální, kompetence občanské.

VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ CÍLE:

- ❖ **kognitivní:** žák rozšíří své vědomosti v oblasti rasové diskriminace v USA; žák dovede uvést příklad projevů rasové nesnášenlivosti; žák dovede pojmenovat různé typy emocí slovy; žák tvoří antonyma k podstatným jménům označujícím emoce.
 - ❖ **psychomotorické:** žák dovede vyjádřit emoce zaujetím určitého postavení těla (živé sochy).
 - ❖ **afektivní:** žák je směřován k tomu, aby si uvědomil nutnost tolerance různých etnických, kulturních a náboženských skupin; žák se zamyslí nad svým postojem k různým sociokulturním skupinám; žák přemýšlí nad pocity a prožitky člověka, který se stal cílem nepřátelského útoku; žák citlivě posuzuje situaci zachycenou v textu.
-

TEMATICKÉ ZAMĚŘENÍ PODLE RVP ZV:

- ❖ lidské vztahy; etnický původ; princip sociálního smíru a solidarity.
-

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY:

- ❖ český jazyk (antonyma);
 - ❖ dějepis (osídlování Ameriky, rasové konflikty na území USA);
 - ❖ výchova k občanství (vztahy mezi lidmi, lidská práva, stereotypy v posuzování druhých);
 - ❖ výchova ke zdraví (morální rozvoj);
 - ❖ komunikační a slohová výchova (rozvíjení komunikativních dovedností);
 - ❖ osobnostní a sociální výchova (sebepoznání a sebepojetí, kreativita, mezilidské vztahy, kooperace, hodnoty, postoje a praktická etika).
-

POŽADAVKY NA PŘÍPRAVU:

- ❖ pracovní listy pro žáky.
-

DOPORUČENÉ METODY PRÁCE:

- ❖ práce s literárním textem (tiché čtení); prožitkové metody; metody kritického myšlení (Poslední slovo mám já).
-

DOPORUČENÁ LITERATURA:

1. TAYLOR, M. D. *Horký vítr nad Mississippi*. Praha, 1987. Bez ISBN.
 2. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
 3. PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV, 2001. ISBN 80-85866-72-2.
 4. DOROVSKÝ, I., ŘEŘICHOVÁ, V. aj. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež I. Zahraniční spisovatelé*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.
-

Úvodní část – fáze evokace

❖ Aktivita č. 1: prožitkové metody, hledání oblíbeného místa ve třídě

V úvodní části hodiny vyzve učitel žáky, aby se chvíli procházeli po třídě a pokusili se vybrat si místo, kde se cítí dobře, kde se jim bude dobře pracovat, přemýšlet, uvažovat a také pohybovat. Upozorní je, že se dnes budou zabývat velmi důležitou tematikou, a proto je potřeba, aby každý našel pracovní místo, které mu nejvíce vyhovuje.

Hlavní část – fáze uvědomění

❖ Aktivita č. 2: četba literární ukázky

Nejprve žáky učitel krátce seznámí s obsahem knihy od M. D. Taylor. V několika větách přiblíží multikulturnost Spojených států amerických. Je možné také položit několik úvodních otázek žákům. Učitel tak zjistí, jaké informace žáci vědí, jak na danou problematiku nahlíží apod.

Následuje tiché čtení textu. Žáci jsou na místech, která si vybrali, a sami čtou pozorně text od M. D. Taylor. Důležitý je dostatek časového prostoru, tak aby každý z žáků dočetl až dokonce. Ve třídě by mělo být „soustředěné ticho“.

❖ Aktivita č. 3 práce s literární ukázkou, metoda „živých soch“

Text M. D. Taylor je velmi emotivní a cílem této aktivity je, aby si žáci uvědomili jednak emoce, které prožívají hlavní hrdinové, a jednak pocity, které je provázely při čtení ukázky z knihy.

Tato aktivita se již vztahuje k samotné interpretaci textu. K přečtenému textu se budou vyjadřovat všichni žáci tak, že na učitelem položenou otázku odpoví zaujetím pozice (tzv. zkamenělé postavy nebo sochy). Vzhledem k tomu, že se žáci nacházejí na různých místech třídy, bude pro ně vyjadřování emocí jednodušší.

Položte žákům následující otázky:

Jak bylo Človíčkovi, když jej autobus zacákal špínou ze silnice?

Vyjádřete pocit Človíčka v situaci, kdy na něj chlapci z autobusu pokřikovali: Negr! Negr! Blátožrout!

Jak byste se cítili vy na jeho místě?

Jaký pocit ve vás vyvolalo vyprávění o konfliktu mezi dětmi?

Co prožívali chlapci z autobusu ve chvílích, když viděli afroamerické děti celé od bahna?

Co byste prožívali vy na jejich místě?

Jak se podle vás cítila babička, když hovořila s naříkajícím Človíčkem?

V následující části vysvětlí učitel žákům, že jejich dalším úkolem bude pojmenování všech emocí, které pomocí zkamenělých postav vyjadřovali. Všichni žáci označují jednotlivé pocity slovy a učitel je zapisuje na tabuli. Žáci si vše zapisují do pracovních listů. Žáci mohou rovněž spolupracovat s textem a vyhledávat slova, kterými autorka popisuje, co hrdinové prožívají.

Pravděpodobně se na tabuli objeví slova jako *tíseň, zoufalství, vztek* apod. Učitel upozorní žáky na skutečnost, že rasové odlišnosti často vyvolávají v mezilidských vztazích podobné konflikty, jež jsou doprovázeny pocity nespravedlnosti, zoufalství nebo zlosti a nenávisti.

Další úkol spočívá v tom, že žáci ke každému negativnímu slovu na tabuli jmenují slovo opačné, pozitivní (nepřátelství – přátelství, nespravedlnost – spravedlnost, vztek – klid apod.).

Závěrečná část – fáze reflexe

❖ Aktivita č. 4 (Poslední slovo mám já)

V závěrečné fázi hodiny se všichni společně vrátí k úryvku z knihy M. D. Taylor. Úkolem žáků je hledání různých pohledů na nelehkou situaci, v níž se Človíček a další afroamerické děti ocitají. Cílem aktivity je rovněž upevnění názorů na přečtený text.

Za tímto účelem je využita metoda „Poslední slovo mám já“. Každý žák si vybere z textu myšlenku, která ho zaujala, nad níž by se rád zamyslel, a k této myšlence zpracuje písemný komentář. Učitel určí jednoho z žáků a vyzve jej, aby přečetl část textu, kterou si zvolil. Poté se k myšlence vyjadřují ostatní žáci a diskutují o ní. Poslední slovo patří žákovi, který myšlenku vyslovil. Celý průběh může být několikrát opakován.

Mildred D. Taylor: Horký vítr nad Mississippi

Pracovní list

Kdyby nám hrozilo jen to, že nám každé ráno i večer děšť promočí šat, odtrpěli bychom si cestu mezi domovem a školou mnohem snadněji. Ale k tomu všemu jsme ještě museli dávat pozor na autobus školy Jeffersona Davise, který se na nás vyřítíl zezadu a zacákal nás vždycky špínou ze silnice. Věděli jsme, že řidič rád baví své pasažéry pohledem na nás, jak se kloužeme na téměř nepřipustném lesním břehu, ohlazeném dohola stálými dešti, a proto jsme se na úseku mezi dvěma křižovatkami ustavičně ohlíželi dozadu, abychom stačili vylézt na břeh, dřív než nás autobus dožene. Ale někdy se děšť lil tak hustě, že jsme byli rádi, že se držíme na nohou, a neohlíželi jsme se tak často nebo jsme neposlouchali dost pozorně, potom jsme skýтали komický pohled krutým očím, jež neměly s naší bédou nejmenší soucit. Nikoho netrápilo ponižování tolik jako Človíčka. Ačkoliv se hned po prvním školním dnu zeptal maminky, proč má škola Jeffersona Davise dva školní autobusy a škola Velké víry ani jeden, její odpověď ho nedokázala uspokojit. Vysvětlila mu – podobně jako rok předtím Janu Kryštofovi a dva roky předtím mě, že okresní úřady neobstarávají autobusy pro černé žáky. Okres toho vůbec obstarává málo a většina peněz na podporu škol pro černé přichází z černošských kostelů. Církev Velké víry na autobus nemá, a proto musíme chodit pěšky.

Toto sdělení Človíčkovi vrtalo hlavou a den ode dne, když mu školní autobus pokaždé znovu postříkal nové šaty červeným blátem, byl stále rozhořčenější, až jednou vztekle přidupal do kuchyně a vybuchl: „Už to zas udělali, babičko! Jen se podívej, jak vypadám!“ Babička si nás prohlížela a nevěřícně vrtěla hlavou. „No tak jen běž a svlíkni to, zlatíčko, a pak to všechno vyper. A vůbec, děti, všichni svlíknout a osušit se,“ a vrátila se k ohromnému železnému sporáku, aby zamíchala dušenou zeleninu. „Ale babi, vždyť to není spravedlivý!“ kvílel Človíček. „To přece není spravedlivý!“ ... Babička nás žádného nikdy nerozmazlovala, ale teď se otočila od sporáku, utřela si ruce do dlouhé bílé zástěry, posadila se na lavici a jednou rukou objala Človíčkovu ramena. „No tak, dítě, podívej, vždyť to zas není taková pohroma. Bóže, copak nevíš, že za nějakou dobu bude zas svítit sluníčko a tebe už nic nezablátí?“ „Ale babi,“ namítl Človíček, „kdyby ten šofér jen trochu zpomalil, vůbec bych nemusel být od bláta!“ Pak se hluboce zamyslel a dodal: „Nebo kdybychom měli autobus jako oni.“ „No vidíš, a on nezpomalí a vy autobus nemáte,“ řekla babička a vstala. „Tak nemá smysl se nad tím rozčilovat. Jednou budeš mít celou hromadu šatů, a třeba i vlastní auto, v kterém budeš jezdit po světě, tak se teď na ty hloupý bělochy vykašli a nevěšmej si jich. Jen se hezky uč, ať máš pořádný vzdělání, a všechno bude v pořádku.“

...

Pět minut nato jsme se zas hnali blátem jako vyplašení zajíci a hledali vhodný břeh, protože jsme viděli autobus, jak zrychluje tempo a valí se po úzké, deštěm promočené silnici, ale tentokrát jsme se neměli kam schovat, protože Stacey měl pravdu. Příkopy tu byly příliš široké, plné vody, že až přetékaly, a nikde žádný kořen nebo keřík, za který bychom se mohli vytáhnout nahoru. Když už jsme nakonec měli autobus sotva patnáct metrů za zády, zabočil nebezpečně až na pravou krajnici silnice, kde jsme právě utíkali, takže nás donutil, abychom se pokusili doskočit až na břeh, samozřejmě jsme nedoskočili a všichni jsme skončili v bahnitém příkopu. Človíček, až po prsa ve vodě, nabral plnou hrst bláta a v nepřítomném hněvu se vyškrábal na silnici a utíkal za ujíždějícím autobusem. Zatímco z pootevřených okének zazníval připitomělý smích a výkřiky: „Negr! Negr! Blátožrout!“, Človíček hodil blátem po autobusu, ale o pár stop minul jeho kola. Pak, zcela zoufalý tím vším, co se stalo, zakryl si obličej rukama a rozplakal se.

Úkol č. 1

V úryvku, který jsi právě přečetl/a, se všichni hrdinové ocitají v nezáviděníhodné životní situaci. Jak tyto chvíle prožívají? Co cítí? Co jsi prožíval/a ty při čtení úryvku? Pojmenuj některé z pocitů a poznamenej si je. Zapiš si i to, co říkají tví spolužáci, pokud s nimi souhlasíš. Můžeš také vyhledávat v textu. Autorka v mnoha pasážích popisuje příkoří afroamerických dětí a nepřátelské chování dětí z autobusu.

Úkol č. 2

Určitě víš, že mezi lidmi různých ras a kultur nevznikají jenom nepříjemné konflikty, které se často podobají tomu, o němž vypraví spisovatelka M. D. Taylor, ale že je možné se navzájem respektovat nebo vytvořit přátelské mezilidské vztahy. Co je k tomu potřeba? Možná na to přijdeš, když ke slovům z úkolu č. 1 vytvoříš slova opačná.

Úkol č. 3

Možná máš ještě nějaké nezodpovězené otázky. Promluv si o nich se svými spolužáky. Nejprve si vyber z textu jednu myšlenku, která tě zaujala, a vytvoř k ní písemný komentář.
